

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Абдурахмон Ҳакимзода дар мавзӯи “Рушди соҳибкории истеҳсоли дар минтақаҳои озоди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.06 – Иқтисодиёт ва идоракунии тибқи самтҳои фаъолият (08.00.06.06 – Иқтисодиёти соҳибкорӣ)

1. Мубрам будани мавзӯи диссертатсия

Дар шароити иқтисоди бозорӣ соҳибкории истеҳсоли дар иқтисодиёти миллии кишвар яке аз самтҳои асосӣ ба ҳисоб рафта, барои рушди рақобат, таъмин намудани бозори истеъмоли бо молу маҳсулоти хушсифати ватанӣ ва ташкили ҷойҳои нави корӣ мусоидат менамояд.

Бояд таъakkур дод, ки соҳибкории истеҳсоли яке аз роҳҳои самаранок истифодабарии захираҳои мавҷудаи иқтисодӣ, баланд бардоштани ҳосилнокии меҳнат, қонеъ гардонидани талаботи бозор бо неъматҳои моддӣ ва хизматрасонӣ, ҳалли масъалаҳои бекорӣ, камбизоатӣ ва шуғли меҳнат ба ҳисоб меравад. Бидуни баланд бардоштани самаранокии фаъолияти соҳибкории истеҳсоли ҳаллу фасли масъалаҳои иҷтимоӣ - иқтисодӣ дар ҷумҳурӣ имконнопазир аст.

Дар ин асно, ташаккули минтақаҳои озоди иқтисодӣ унсури муҳим дар роҳи амалисозии сиёсати саноатикунории босуръати иқтисодиёти кишвар истифодаи имкониятҳои ҳамгироии васеъ ва иштирок дар тақсимои байналхалқии меҳнат мебошад.

Бояд қайд кард, ки ташаккул ва рушди соҳибкории истеҳсоли дар минтақаҳои озоди иқтисодӣ бояд дар баланд бардоштани ҳосилнокии меҳнат, қонеъ гардонидани талаботи бозор, ҳалли масъалаҳои бекорӣ ва кам кардани

сатҳи камбизоатӣ нақши калидӣ гузоранд. Вале дар шароити муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон субъектоҳои соҳибкории истеҳсолӣ дар минтақаҳои озоди иқтисодӣ ҳанӯз дар ҳалли масъалаҳои зикргардида нақши назаррас нагузошта, олимону муҳаққиқони ватаниро барои таҳқиқот ба худ ҷалб карда истодааст. Барои рушди соҳибкории истеҳсолӣ дар минтақаҳои озоди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон беҳтар кардани инфрасохтори нақлиётӣ, бозорӣ, иҷтимоӣ, ҷалби сармоягузори ватанӣ ва хориҷӣ, иттилоотонидан ва рекламаи самараноки имконият ва имтиёзҳои андозию гумрукӣ ба сармоягузoron, таъмини мутахассисони баландихтисос ва ҳавасмандгардонии кормандони маъмурият мусоидат менамояд.

Баъди таҳлилу омӯзиши адабиёти илмӣ ва таҳқиқоти олимони ватаниву хориҷӣ маълум гардид, ки ҷанбаҳои мухталифи рушди соҳибкории истеҳсолӣ дар минтақаҳои озоди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври пурра омӯхта нашудааст. Дар шароити рушди муносибатҳои бозорӣ дар ҷумҳурии мо зарурати таҳқиқи ҷанбаҳои гуногуни ташкилию ҳуқуқӣ ва иҷтимоию иқтисодии рушди соҳибкории истеҳсолӣ дар минтақаҳои озоди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон мубрам арзёбӣ мегардад.

Дар робита ба ин, интиҳоби мавзӯ, гузориши мақсад ва вазифаҳо, инчунин объекту предмети диссертатсияи Абдурахмон Ҳакимзода, ки меҳвари асосии онро омӯзиши рушди соҳибкории истеҳсолӣ дар минтақаҳои озоди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил медиҳад, дар шароити муосир хеле саривақтӣ ва актуалӣ мебошад.

Далелҳои болозикр мубрам будани мавзӯи интиҳобшудаи диссертатсияи илмиро муайян намуда, аҳамияти илмӣ ва амалии онро тасдиқ ва исбот менамоянд.

2. Мутобиқати диссертатсия ва ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯйи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст

Мазмуну мундариҷа, навгонӣ ва натиҷаҳои диссертатсия ба бандҳои зерини шиносномаи номгӯи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи ихтисоси 08.00.06 – Иқтисодиёт ва идоракунии хоҷагии халқ

(иқтисодиёти соҳибкорӣ) мувофиқат мекунад: 8.1. Рушди назария ва методологияи соҳибкорӣ; 8.5. Ташаккул ва рушди шаклҳои соҳибкорӣ; 8.6. Инфрасохтори соҳибкорӣ; 8.14. Ҳавасмандгардонии фаъолияти соҳибкорӣ ва 8.16. Маблағгузори фаъолияти соҳибкорӣ мутобиқ мебошад.

3. Дарачаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд

Наwgонии илмии таҳқиқот аз асосноккунии назариявии нақш ва таҳияи тавсияҳои амалӣ оид ба рушд ва бунёди инфрасохтори соҳибкории истеҳсолӣ ва ҳавасмандгардонии ҷалби сармояи хориҷӣ ба МОИ иборат аст:

1. Дар диссертатсия нақши соҳибкории истеҳсолӣ дар низоми иқтисоди миллӣ мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор дода шуда, андешаҳои муаллиф оид ба мафҳуми иқтисодии соҳибкорӣ муқаррар гардидааст. Ба андешаи муаллиф соҳибкорӣ ин фаъолияти самараноки иқтисодие мебошад, ки барои истеҳсоли молу хизматрасониҳо, харид ва фурӯш ба мизочон бо мақсади ба даст овардани фоидаи имонпазир ташкил карда мешавад (с.14-31).

Аз нуқтаи назари муаллиф, дар шароити муносибатҳои бозорӣ ва расидан ба рушди устувори иқтисодии мамлакат, рушди соҳибкории истеҳсолӣ ҳалли масъалаҳои иҷтимоию иқтисодии ҷамъиятро таъмин намуда, барои таъсиси ҷойҳои нави корӣ, беҳтар гардонидани неқӯаҳволии мардум, ғанӣ гардонидани бозори истеъмолӣ бо маҳсулоти хушсифати ватанӣ, ҷалби сармояи хориҷӣ, ворид намудани технологияи муосири инноватсионӣ, тақвият бахшидан ба суръати рушди иқтисодии минтақаҳои қафомонда ва омода намудани мутахассисони баландихтисос шароити мусоид фароҳам меоварад.

2. Таҷрибаи ҷаҳонии ташаккул ва рушди соҳибкории истеҳсолӣ дар МОИ мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор дода шуда, имкониятҳои истифодаи онҳо дар таҷрибаи ватанӣ аз нуқтаи назари илмӣ асоснок карда шудааст. Ҳамзамон, аз ҷониби муаллиф механизми фаъолияти МОИ дар таҷрибаи ҷаҳонӣ муқоиса шуда, афзалиятҳои рақобатӣ муайян карда шуда, истифодаи таҷрибаи бойи таъсис ва рушди фаъолияти самараноки МОИ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод гардидааст (с.47-67).

3. Таҳлилҳои муаллиф нишон дод, ки саҳми МОИ дар маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ, рушди истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ, воридоти технологияи муосири инноватсионӣ, истеҳсоли молҳои воридотивазкунанда, таъсиси ҷойҳои нави корӣ ва таъмини бозори истеъмолӣ бо маҳсулоти хушсифати ватанӣ тадриҷан афзуда истодааст. Муаллиф қайд намудааст, ки аини замон саҳми МОИ дар нишондиҳандаи маҷмӯи маҳсулоти дохилии ҷумҳурӣ 0,42% ва дар маҷмӯи истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ 1,1%-ро ташкил намуда, ҳамасола тамоюли зиёдшавӣ дорад (с.82-97).

4. Муаллиф бо истифода аз усулҳои таҳлили SWOT, эксперти, муқоисавӣ ва омӯри омилҳои асосии ба рушди соҳибкории истеҳсолӣ дар МОИ таъсиррасонро ошкор ва таҳлил карда, тавсияҳои мақсаднокро оид ба ҳалли мушкилоти мавҷудаи соҳаро асоснок ва пешниҳод намудааст.

Ба андешаи муаллиф, мушкилоти асосии рушди соҳибкории истеҳсолӣ дар МОИ пеш аз ҳама дар инфрасохтори рушднаёфта (нақлиётӣ, бозорӣ, иҷтимоӣ), мавҷуд набудани захираҳои молиявӣ, шароити табиӣ-иқлимӣ, вазъияти номуътадили сиёсӣ дар Ҷумҳурии Ислонии Афғонистон, сармоягузориҳои нокифояи давлатӣ, мушкилоти иттилоотонидани сармоягузориҳои имконпазир, таблиғ ва ташфиқоти сусти имтиёз ва афзалиятҳои субъектҳои МОИ, норасоии кадрҳои соҳибтахассус, ҳавасмандгардонӣ ва ғайра ба шумор мераванд (с.98-112).

5. Дар диссертатсия муаллиф самтҳои афзалиятноки рушди соҳибкории истеҳсолиро дар МОИ ошкор намуда, барои мукамалгардонии асосҳои конунгузорӣ, идоракунии, тартиби интиҳоб ва бақайдгирии сармоягузориҳои низоми андозбандӣ ва танзими гумрукӣ, рушди инфрасохтори иҷтимоӣ тавсияҳои илмӣ-методӣ коркард ва пешниҳод намудааст. Ба андешаи муаллиф, яке аз самтҳои афзалиятноки рушди соҳибкории истеҳсолӣ дар МОИ ин афзун намудани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ ва маҳсулоти ватании воридотивазкунанда ба шумор меравад (с.113-124).

6. Аз ҷониби муаллиф тавсияҳои амалӣ оид ба ташаккули инфрасохтори соҳибкории истеҳсолӣ ва ҳавасмандгардонии ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ ба

МОИ асоснок ва пешниҳод гардидааст. Барои ташаккул ва рушди инфрасохтори муосири соҳибкории истехсоли дар МОИ ҷалби сармояи хориҷӣ, гирифтани қарзҳои имтиёзнокӣ дарозмуддати бонкӣ, ба даст овардани иттилооти маркетингӣ барои пешбурди фаъолияти соҳибкорӣ, тавсеаи фаъолияти инноватсионӣ, таъминот бо ашёи хом, рушди низоми логистикӣ, фурӯш ва ғайраҳо зарур мебошад (с.125-134).

Инчунин, аз ҷониби муаллиф сарчашма ва усулҳои сармоягузорӣ, ҳавасмандгардонӣ, самтҳои афзалиятнок ва имтиёзҳо барои сармоягузори хориҷӣ ошкор карда шуда, тавсияҳои мушаххас ҷиҳати ҳалли мушкилоти асосӣ ва роҳҳои баланд бардоштани ҷалби сармоягузори хориҷӣ ба МОИ пешниҳод карда шудааст (с.136-253).

4. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда

Мақсади таҳқиқот аз асосноккунии муқаррароти илмию назариявӣ ва таҳияи тавсияҳои амалӣ оид ба рушди соҳибкории истехсоли дар минтақаҳои озоди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат аст.

Барои ҳалли вазифаҳои дар диссертатсия гузошташуда аз усулҳои гуногуни илмӣ, аз қабيلي усули сабабу натиҷа, усули омӯзиши омилҳо, таҳлили SWOT, таҳлили экспертӣ, таҳлили омӯрӣ, муқоиса ва ғайра истифода шудаанд.

Натиҷаҳои асосии илмию методӣ ва тавсияҳое, ки барои асосноккунии рушди соҳибкории истехсолии МОИ таҳия гаштаанд, дар фаъолияти субъектҳои МОИ истифода шудаанд.

Хулоса ва пешниҳодоти муаллифи диссертатсия дар раванди таълим дар Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон ҳангоми таҳияи барнома, дастурҳо ва комплексҳои таълимӣ аз фанҳои соҳавии иқтисодӣ, аз ҷумла “Асосҳои соҳибкорӣ”, “Асосҳои фаъолияти тиҷоратӣ”, “Минтақаҳои озоди иқтисодӣ”, “Тиҷорати байналмилалӣ” ва ғайра татбиқ гардидаанд. Муқаррароти асосии илмӣ ва тавсияҳои амалии диссертатсия дар маҷаллаи илмии Паёми Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон, маводҳои конференсияҳои илмию амалии

ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ инчунин, дар дигар маҷмуаҳои илмӣ аз соли 2015 то 2023 нашр гардидаанд.

5. Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо

Аҳамияти назариявӣ ва амалии мавзӯи таҳқиқшаванда дар он аст, ки татбиқи хулоса ва тавсияҳои асоснокшудаи диссертатсия ба рушди назарияи соҳибкории истеҳсолӣ, аз ҷумла дар МОИ мусоидат мекунад. Натиҷаҳои таҳқиқот, ки аз ҷониби муаллиф ба даст оварда шудаанд, метавонанд барои ба таври дақиқ ва объективӣ арзёбӣ намудани рушди соҳибкории истеҳсолӣ дар МОИ дар шароити муосир истифода шаванд.

Хулосаҳо ва пешниҳодҳои асосие, ки дар диссертатсия оварда шудаанд, метавонанд дар раванди таълим барои омода намудани мутахассисони самти иқтисод, инчунин дар курсҳои тақмили ихтисоси роҳбарон, кормандон ва мутахассисони бахши соҳибкорӣ ва тиҷорат истифода шаванд. Ҳамзамон, тавсия ва пешниҳодҳоро субъектҳои фаъолияти соҳибкории МОИ метавонанд дар фаъолияти амалии худ васеъ истифода баранд.

6. Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ

Тавре аз таҳлили маълумоти пешниҳодгардида бармеояд, муқаррарот ва натиҷаҳои асосии диссертатсияи муаллиф оид ба мавзӯи таҳқиқшуда 22 мақола ва қорҳои илмӣ дар ҳаҷми 12 ҷ.ҷ. аз ҷумла, 7 мақола дар маҷаллаҳое, ки Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсияшуда нашр намудааст.

7. Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия

Бояд қайд кард, ки автореферати диссертатсия мазмуну мундариҷаи асосии диссертатсияро инъикос менамояд. Диссертатсия ва автореферати он тибқи муқаррароти Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба расмият дароварда шудааст ва бо забони илмии тоҷикӣ дар сатҳи баланд иҷро гардидааст.

8. Эроду тавсияҳо барои беҳтар гардонидани сатҳи илмию назариявӣ ва амалии диссертатсия

Ба сифати эроду тавсияҳо ба диссертатсияи тақризшаванда чунин нуктаҳоро қайд намудан мумкин аст:

1. Ба андешаи мо, дар боби аввали диссертатсия параграфи 1.1. таҳқиқи баъзе паҳлуҳои назариявӣю методии нақши соҳибкорӣю истеҳсолӣ дар низоми иқтисоди миллӣ ба таври кифоя анҷом дода нашудааст;

2. Дар бобои аввали диссертатсия параграфи 1.3. таҷрибаи ҷаҳонии ташаккул ва рушди соҳибкорӣю истеҳсолӣ дар минтақаҳои озои иқтисодӣ хеле хуб мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор дода шудааст. Вале хуб мешуд агар муаллиф дар асоси омӯзиши таҷрибаи кишварҳои хориҷӣ ягон модели намунавии рушди соҳибкорӣю истеҳсолиро дар минтақаҳои озои иқтисодӣ мутобиқ ба вазъи муосир, имконияту шароит ва фарҳангу маданияти ҷаҳонӣю соҳибкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод менамуд;

3. Дар боби дуюми диссертатсия параграфи 2.2. вазъи муосири ҷаҳонӣю соҳибкорӣю истеҳсолӣ дар минтақаҳои озои иқтисодӣ ба таври зарурӣ мавриди таҳлил қарор дода шудааст. Дар ин параграф сабабҳои асосии рушд накардани соҳибкорӣю истеҳсолӣ дар минтақаҳои озои иқтисодии “Ишкошим” ва “Панҷ” бояд ба таври амиқ мавриди таҳқиқ қарор дода шуда, ҷиҳати рушди онҳо тавсияҳои мушаххас пешниҳод карда мешуд;

4. Дар параграфи 2.3. таҳлили SWOT-и минтақаҳои озои иқтисодӣ гузаронида шудааст. Хуб мешуд агар дар ин параграф аз восита ва усулҳои муосири таҳлил истифода бурда мешуд;

5. Дар боби сеюми диссертатсия параграфи 3.1. самтҳои афзалиятноки рушди соҳибкорӣю истеҳсолӣ дар минтақаҳои озои иқтисодӣ пурра ошкор ва таҳия нашудааст.

6. Дар диссертатсия баъзан хатоҳои имлоӣ ва техникӣ низ дида мешавад;

Эроду тавсияҳои зикршуда ба сатҳи баланди илмию амалии таҳқиқоти мазкур таъсири манфӣ намерасонад ва метавонанд аз ҷониби муаллиф зимни таҳқиқотҳои оянда ба инобат гирифта шаванд.

9. Хулосаи чамъбасти

Диссертатсияи Абдурахмон Ҳакимзода дар мавзӯи “Рушди соҳибкории истеҳсолӣ дар минтақаҳои озоди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.06 – Иқтисодиёт ва идоракунии тибқи самтҳои фаъолият (08.00.06.06 – Иқтисодиёти соҳибкорӣ) анҷомёфта буда, ба талаботи пешниҳодгардидаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯй ва муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси пешниҳодшуда мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент,
мудири кафедраи бахисобгирии
бухгалтерии Донишгоҳи давлатии
ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон

Дадоматов Д. Н.

Имзои доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент Дадоматов Далерҷон Нишонбоевичро тасдиқ менамоям.

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ,
бизнес ва сиёсати Тоҷикистон

Мирпоччоев И.Х.

Суроғаи донишгоҳ: 735700 Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вилояти Суғд, ш.Хучанд, маҳаллаи 17, хонаи 1.
Телефон: (+992 3422) 2-38-11,
Факс: (+992 3422) 2 – 51 – 70.
E – mail: tsulbp@rambler.ru.